Daňové odpočty na výzkum rostou, těží z nich však hlavně velké firmy. Stát je chce znovu i pro ty menší

Martin Ťopek
martin.topek@hn.cz

Podniky, které mají vlastní výzkum či vývoj, si v roce 2022 odečetly od svých daňových základů zatím nejvyšší sumu – přes 16 miliard korun. To jim vyneslo asi tři miliardy úspor na daních. Na první pohled to vypadá, že státní podpora pro ty, kdo vymýšlejí a inovují, jde správným směrem. Ve skutečnosti se však do uplatnění daňových výhod pouští stále méně firem a rekordní částka vznikla zejména díky několika největším společnostem. Stát si je toho vědom a chystá změny i další formy podpory, aby je mohly více využít i malé a střední podniky.

Daňové zvýhodnění týkající se vývoje vlastních postupů, materiálů nebo produktů platí od roku 2005. Firmy si náklady na tento vývoj mohou odečíst z daňového základu. Zpočátku jejich zájem rostl, pak ale finanční správa začala podnikům odečty hromadně zamítat a doměřovat daně, mnohdy v desítkách milionů korun.

Příkladem je lanškrounská strojírna Komfi. Kvůli formálním nedostatkům jí úředníci všechny odpočty zamítli. Společnost následně u soudu uspěla jen částečně a musela doplatit daň a penále skoro osm milionů korun.

Od roku 2015 už počet podniků, které uplatnily daňovou výhodu, setrvale klesal. Z tehdejšího maxima 1306 „úspěšných“ firem spadl na pouhých 745 v roce 2022, což je zatím poslední vyhodnocené období. Tyto společnosti dokázaly od svých daňových základů odečíst 16,3 miliardy korun. Tím při tehdejší sazbě daně z příjmů právnických osob ve výši 19 procent ušetřily reálně 3,1 miliardy korun.

„Za tímto nárůstem však stojí především zapojení nevyužitých výdajů na vývoj a výzkum z předchozích let několika velkých firem ze zpracovatelského průmyslu,“ uvádí ve své zprávě Český statistický úřad (ČSÚ). Společnosti totiž nemusí odpočty uplatnit ve stejném roce, kdy prostředky na vývoj vynaložily. Mohou je až o tři roky odložit, pokud jsou například ve ztrátě nebo mají nízké daňové základy.

Nejvíce odpočty uplatňují firmy ve zpracovatelském průmyslu, tam mířily více než dvě třetiny všech daňových podpor. Výroba dopravních prostředků představovala 40 procent z celkové podpory.

Odpočty posoudí experti

Z údajů ČSÚ tak vyplývá, že zejména menší podniky ve stále větší míře nechtějí riskovat potíže s berními úředníky. To teď chce stát změnit. „Finanční správa samozřejmě vnímá, že v posledních letech kleslo využívání odpočtů na vývoj a výzkum ze strany zejména malých a středních firem,“ potvrdil pro HN mluvčí generálního finančního ředitelství Tomáš Weiss.

Připomněl proto změny zákona, kdy formální chyby ve vyplněných formulářích už nebudou důvodem k okamžitému zamítnutí daňového odpočtu a také že posuzovat oprávněnost budou experti z Technologické agentury (TAČR), a nikoliv berní úředníci bez technického vzdělání. „Současně připravujeme informační kampaň, která blíže vysvětlí pozitivní dopady těchto kroků do praxe finanční správy směřující ke zvýšení právní jistoty firem v této oblasti,“ dodal Weiss.

HN před časem informovaly o pilotním projektu první firmy, u které budou její výzkumnou činnost posuzovat zmínění experti. Nyní už je takových společností pět. „Ty jsou již po formálním posouzení ze strany finanční správy. Následně jsme je vyzvali k účasti na pilotním projektu technického posuzování nároku na daňový odpočet ve spolupráci s TAČR,“ popsal Weiss s tím, že vzhledem k rané fázi projektu zatím nelze sdělovat bližší detaily ani jména zmíněných firem.

Nové dotace

Kromě daňové podpory mohou firmy s vlastním vývojem žádat také o dotace na něj. Stát nyní přichází s novými dotačními programy na podporu výzkumu, vývoje a inovací. Tři nové výzvy vyhlásilo ministerstvo průmyslu a obchodu. V Operačním programu „Technologie a aplikace pro konkurenceschopnost“ je na podporu malých a středních firem připravena jedna miliarda korun.

„Aby malé a střední podniky či start-upy uspěly se svými produkty, potřebují před uvedením na trh ověřit funkčnost výrobků a také šanci na úspěch na vysoce konkurenčním trhu,“ popsal ministr průmyslu Jozef Síkela (za STAN). Firmy tak budou moci žádat například o příspěvek na spolupráci s výzkumnými organizacemi. Společně by měly vyvíjet řešení pro nové produkty, procesy a služby. „Cílem výzvy je vytvořit vazby mezi podniky, výzkumnými organizacemi, technologickými centry, digitálními inovačními huby a dalšími podpůrnými organizacemi,“ popsal vrchní ředitel fondů Evropské unie v resortu průmyslu Marian Piecha.

Malé a střední podniky upozorňují, že inovace a vývoj pro ně budou v budoucích letech hlavním úkolem. Ukazuje to průzkum Asociace malých a středních podniků a živnostníků. V něm 47 procent firem do 250 zaměstnanců z více než dvou set dotazovaných uvedlo, že za nejdůležitější krok považuje inovaci výroby. Do automatizace a robotizace hodlá investovat 37 procent z oslovených. „Bohužel se zde malé a střední podniky dlouhodobě potýkají s nízkou dostupností těchto technologií,“ uvedla místopředsedkyně představenstva asociace Pavla Břečková.

Důvodů je podle ní více. Dodavatelé automatizace nebo robotických systémů preferují větší zakázky, takže dávají přednost velkým podnikům. Dalším důvodem je nedostatek zkušených lidí v oboru a v poslední době také vysoké úrokové sazby u bankovních úvěrů.

Využití daňové podpory na výzkum a vývoj

rok**	počet firem	celková výše podpory (v miliardách korun)*
2010	716	1,3
2011	859	1,8
2012	1021	2,0
2013	1120	2,3
2014	1264	2,3
2015	1306	2,5
2016	1248	2,4
2017	1135	2,5
2018	1037	2,6
2019	940	2,7
2020	829	2,1
2021	835	2,4
2022	745	3,1

*Výše podpory uvádí čistou úsporu firem na daních.

**Za rok 2023 ještě nejsou k dispozici všechna daňová přiznání. Zdroj: Český statistický úřad